

บทที่ 4

การริบหุ้น (Forfeiture of Stocks)

ลูกหนี้ค่าหุ้นซึ่งค้างชำระค่าหุ้นเป็นระยะเวลานานพอสมควร เมื่อบริษัทได้ทวงถามแล้วปรากฏว่า ลูกหนี้ยังไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ค่าหุ้นนั้น บริษัทก็มีสิทธิที่จะยกเลิกการขายหุ้นให้กับผู้ถือหุ้นดังกล่าว โดยการริบหุ้นนั้นเสียแล้วนำไปขายทอดตลาดเพื่อหาผู้ถือหุ้นรายใหม่ เข้ามาถือหุ้นแทนได้

ดังนั้นในบทนี้จะได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. วิธีการตามกฎหมายเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ค่าหุ้น
2. การบันทึกบัญชีเมื่อริบหุ้น
3. การบันทึกบัญชีเมื่อนำหุ้นออกขายทอดตลาด
4. ค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด
5. ดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระ
6. การชำระบัญชีระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้น

หลังจากศึกษาจบบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถบันทึกรายการบัญชีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการริบหุ้นทั้งหมด ซึ่งเริ่มตั้งแต่การริบหุ้น การขายทอดตลาด การคิดค่าใช้จ่ายระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้น ตลอดจนกระทั่งการชำระบัญชีระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้นได้

วิธีการตามกฎหมายเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ค่าหุ้น

ตาม ปพพ. มาตรา 1123 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดละเลยไม่ส่งใช้เงินที่เรียกค่าหุ้นตามวันกำหนด กรรมการจะส่งคำบอกกล่าวด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้นั้นให้ส่งเงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยด้วยก็ได้

ในคำบอกกล่าวอันนี้ ได้กำหนดเวลาไปพอสมควรเพื่อให้ใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ย และต้องบอกไปด้วยว่าให้ส่งใช้ ณ สถานที่ใด อนึ่งคำบอกกล่าวนั้นจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินตามที่เรียก หุ้นนั้นอาจจะถูกริบ

ปปพ. มาตรา 1124 บัญญัติว่า “ถ้าในคำบอกกล่าวมีข้อแถลงความถึงการริบหุ้นด้วยแล้ว หากเงินค่าหุ้นที่เรียกกับทั้งดอกเบี่ยยังคงค้างชำระอยู่ตราใด กรรมการจะบอกริบหุ้นนั้น ๆ เมื่อใดก็ได้”

และ ปพพ. มาตรา 1125 บัญญัติว่า “หุ้นซึ่งริบแล้วนั้นให้เอาออกขายทอดตลาดโดยไม่ชักช้า ได้เงินจำนวนเท่าใดให้เอาหักใช้ค่าหุ้นที่เรียกกับดอกเบี่ยค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดก็ให้ส่งถือแก่ผู้ถือหุ้น”

จากข้อบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้ถือหุ้นผิดนัดไม่มาชำระค่าหุ้นตามกำหนดเวลา กรรมการของบริษัทจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้คือ

1. ส่งคำเตือนด้วยจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ ให้ผู้ถือหุ้นนำเงินค่าหุ้นพร้อมดอกเบี่ยค่าหุ้นค้างชำระ มาชำระภายในกำหนดเวลา ณ สถานที่ที่ได้ระบุไว้ และคำเตือนดังกล่าวจะต้องระบุด้วยว่า ถ้าผู้ถือหุ้นผิดนัดไม่มาชำระค่าหุ้นอีกบริษัทจะทำการริบหุ้นเสีย ถ้าในหนังสือเตือนให้มาชำระหนี้ค่าหุ้นไม่ได้ระบุว่าจะริบหุ้น คณะกรรมการก็จะทำการริบหุ้นไม่ได้

2. เมื่อบริษัทริบหุ้นมาแล้ว จะต้องนำหุ้นออกขายทอดตลาดโดยไม่ชักช้า เหตุผลก็คือกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้บริษัทจำกัดเป็นเจ้าของถือหุ้นของตนเอง เพราะฉะนั้นหุ้นที่บริษัทริบมาบริษัทจึงรับซื้อไว้เสียเองไม่ได้ บริษัทจะทำลายเสียก็ไม่ได้เช่นกัน เพราะเท่ากับเป็นการลดทุนของบริษัทอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ได้ก็โดยนำออกขายต่ออีกทอดหนึ่งเท่านั้น

3. เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดหุ้นที่ริบนั้น ให้หัก

ก. ค่าหุ้นที่เรียกไปแล้วและผู้ถูกริบหุ้นยังค้างชำระอยู่

ข. ดอกเบี่ยของการผิดนัดชำระหนี้ค่าหุ้น ดอกเบี่ยนี้ให้คิดได้ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท ถ้าข้อบังคับไม่ได้กำหนดไว้ก็ให้คิดได้ไม่เกินที่กฎหมายกำหนด สำหรับระยะเวลาการคิดดอกเบี่ยก็ให้คิดดอกเบี่ยนับตั้งแต่วันผิดนัดชำระค่าหุ้นจนถึงวันที่บริษัทขายหุ้นที่ริบได้

สำหรับค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดหุ้น กฎหมายไม่ได้กล่าวถึงว่าจะให้หักได้หรือไม่ แต่ตามหลักแล้ว การขายทอดตลาดจะต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมในการขาย ดังนั้นจำนวนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดจึงควรเป็นจำนวนเงินสุทธิหลังจากการหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการขายทอดตลาดแล้ว จึงไม่มีปัญหาอะไรที่จะนำค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดมาหักจากจำนวนเงินเบื้องต้น (Gross Amount) ที่ได้จากการขายหุ้นที่ริบมา

การบันทึกบัญชีเมื่อริบหุ้น

เมื่อบริษัทริบหุ้นจะต้องบันทึกรายการยกเลิกบัญชีหุ้นเรือนหุ้น หรือบัญชีหุ้นเรือนหุ้น ให้จ้อง (แล้วแต่กรณี) เท่ากับจำนวนที่ได้เรียกชำระไปแล้วทั้งหมดและยกเลิกบัญชีส่วนเกินหรือต่ำกว่ามูลค่าของหุ้นจำนวนนั้นที่ได้เคยบันทึกบัญชีไปแล้ว พร้อมกับยกเลิกบัญชีลูกหนี้ค่าหุ้น ส่วนที่ค้างชำระ ผลต่างระหว่างราคาขายหุ้นที่ได้เรียกชำระไปแล้วกับหนี้ที่ค้างชำระ จะนำไปเครดิตไว้ในบัญชี “ผู้ถูกริบหุ้น” ผลต่างดังกล่าวจะมีจำนวนเท่ากับค่าหุ้นซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินชำระค่าหุ้นมาแล้ว

บัญชี “ผู้ถูกริบหุ้น” จะเป็นบัญชีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้นว่าเป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ระหว่างกันเท่าไร

ตัวอย่างการบันทึกบัญชี

บริษัทออกหุ้นสามัญมูลค่าหุ้นละ 100 บาท เรียกชำระครั้งที่ 1 25% ได้รับชำระมาครบ ครั้งที่ 2 เรียกชำระ 50% ผู้ถือหุ้นรายหนึ่งซึ่งถือหุ้นอยู่ 1 หุ้นขาดส่ง หลังจากทวงถามหลายครั้งแล้ว ท้ายที่สุดบริษัทจึงทำการริบหุ้นนั้นเสีย

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการริบหุ้นดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับชนิดออกหุ้นที่ออกให้ว่า บริษัทออกหุ้นชนิดระบุชื่อผู้ถือ หรือไม่ระบุชื่อผู้ถือ และราคาหุ้นที่ขายซึ่งสามารถยกตัวอย่างแต่ละกรณีได้ดังนี้

(1) กรณีที่บริษัทออกหุ้นสามัญชนิดระบุชื่อผู้ถือ และขายไปในราคาต่ำกว่ามูลค่า การริบหุ้นดังกล่าวจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต	ทุนหุ้นสามัญ	75	
	เครดิต		
	ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญเรียกชำระครั้งที่ 2		50
	ผู้ถูกริบหุ้น		25

(2) กรณีที่บริษัทออกหุ้นสามัญชนิดระบุชื่อผู้ถือ และขายไปในราคาสูงกว่ามูลค่า สมมุติว่า ขายไปหุ้นละ 105 บาท การริบหุ้นดังกล่าวจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต	ทุนหุ้นสามัญ	75.-
	ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ	5.-
เครดิต	ลูกหนี้ค่าหุ้นเรียกชำระครั้งที่ 2	50.-
	ผู้ถูกริบหุ้น	30.-

(3) กรณีที่บริษัทออกหุ้นสามัญชนิดไม่ระบุชื่อผู้ถือ และขายไปในราคาต่ำกว่ามูลค่า สมมติว่าขายไปในราคาหุ้นละ 90 บาท การริบหุ้นดังกล่าวจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต	ทุนหุ้นสามัญให้จอง	75.-
เครดิต	ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ	10.-
	ลูกหนี้ค่าหุ้น-เรียกชำระครั้งที่ 2	50.-
	ผู้ถูกริบหุ้น	15.-

การบันทึกบัญชีเมื่อนำหุ้นออกขายทอดตลาด

การขายทอดตลาด คือ การนำหุ้นจำนวนเดิมที่ริบมาได้ออกจำหน่ายไปอีกครั้งหนึ่ง โดยวิธีการประมูลราคา ผู้เสนอราคาซื้อสูงสุดจะเป็นผู้มีสิทธิซื้อหุ้นจำนวนนั้นตามราคาเสนอซื้อ และจะเป็นผู้ถือหุ้นแทนผู้ถือหุ้นรายเดิมที่บริษัทริบหุ้นมา ดังนั้น เมื่อบริษัทขายทอดตลาดได้ บริษัทจะต้องได้รับเงินพร้อมทั้งส่งมอบหุ้นจำนวนนั้นให้แก่ผู้ถือหุ้นรายใหม่ ซึ่งในการนี้ บริษัทจะบันทึกบัญชีโดย เดบิต เงินสด ตามจำนวนเงินที่ขายได้ และ เครดิต ทุนเรือนหุ้น พร้อมทั้งเครดิตส่วนเกินมูลค่า หรือ เดบิต ส่วนต่ำกว่ามูลค่า ในจำนวนเท่ากับจำนวนเดิมที่ได้บันทึกบัญชียกเลิกไปเมื่อตอนริบหุ้น ผลต่างระหว่างราคาขายทอดตลาดกับราคาเดิมที่เคยออกขาย ถือเป็นกำไรหรือขาดทุนจากการริบหุ้น ซึ่งบริษัทจะต้องคืนให้ผู้ถือหุ้นที่ถูกริบ ดังนั้น บริษัทจะนำผลต่างนี้ไปเดบิตหรือเครดิตบัญชี “ผู้ถูกริบหุ้น” แล้วแต่กรณี

ตัวอย่างการบันทึกบัญชี

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายทอดตลาดหุ้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่บริษัทได้บันทึกไว้เดิมเมื่อริบหุ้นและราคาขายที่ขายได้ ซึ่งจะยกตัวอย่างการขายทอดตลาดหุ้นแต่ละกรณีดังนี้

(1) กรณีนำหุ้นที่เคยขายไว้ต่ำกว่ามูลค่า และริบมาตาม (1) หน้า 115 ไปขายทอดตลาดได้ในราคาหุ้นละ 90 บาท จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	90.-	
เครดิต ทนหุ้นสามัญ		75.-
ผู้ถือริบหุ้น		15.-

(2) กรณีนำหุ้นที่เคยขายไว้สูงกว่ามูลค่าและริบมาตาม (2) หน้า 113 ไปขายทอดตลาดได้ในราคาหุ้นละ 90 บาท จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	90.-	
เครดิต ทนหุ้นสามัญ		75.-
ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ		5.-
ผู้ถือริบหุ้น		10.-

(3) กรณีนำหุ้นที่เคยขายไว้ต่ำกว่ามูลค่าและริบมาตาม (3) หน้า 114 ไปขายทอดตลาดได้ในราคาหุ้นละ 90 บาท จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	90.-	
ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ	10.-	
เครดิต ทนหุ้นสามัญให้จอง		75.-
ผู้ถือริบหุ้น		25.-

(4) กรณีนำหุ้นที่เคยขายไว้ต่ำกว่ามูลค่าและริบมาตาม (3) หน้า 114 ไปขายทอดตลาดได้ในราคาหุ้นละ 80 บาท จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	60.-	
ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ	10.-	
ผู้ถือริบหุ้น	5.-	
เครดิต ทนหุ้นสามัญให้จอง		75.-

ค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด

การนำหุ้นไปขายทอดตลาดย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น เป็นต้นว่า ค่าใช้สถานที่ ค่าบริการในการขาย ฯลฯ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ผู้ถือกริบหุ้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ แต่เมื่อมีการขายทอดตลาด บริษัทจำเป็นต้องเป็นผู้ตรงจ่ายค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ไปก่อนแล้วจึงจะไปเรียกคืนมาจากผู้ถือกริบหุ้นในภายหลัง ซึ่งโดยปกติก็จะใช้วิธีการหักบัญชีระหว่างกัน ดังนั้น เมื่อบริษัทต้องจ่ายค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ไปก็จะบันทึกบัญชีผู้ถือกริบหุ้นไว้เป็นลูกหนี้ โดยบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต ผู้ถือกริบหุ้น

XX

เครดิต เงินสด

XX

ดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระ

การที่ผู้ถือหุ้นติดค้างไม่ชำระเงินค่าหุ้นจนเป็นเหตุทำให้ต้องมีการริบหุ้นและนำออกขายทอดตลาดในที่สุด เป็นเหตุที่ทำให้บริษัทได้รับชำระค่าหุ้นล่าช้า ซึ่งในการนี้บริษัทมีสิทธิคิดดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระเอาจากผู้ถือกริบหุ้นได้ ดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระนี้จะคำนวณจากจำนวนหนี้ค่าหุ้นคงค้าง โดยคำนวณตามอัตราดอกเบี้ยที่กำหนด และคำนวณตามระยะเวลา นับตั้งแต่วันที่ผู้ถือหุ้นผิดนัดชำระหนี้ค่าหุ้นจนถึงวันที่บริษัทขายทอดตลาดหุ้นได้ ดอกเบี้ยที่คำนวณได้ตามจำนวนนี้ถือเป็นรายได้ของบริษัท แต่เนื่องจากผู้ถือหุ้นเดิมมักจะยังไม่จ่ายดอกเบี้ยจำนวนนี้ให้ทันที แต่จะให้บริษัทนำไปหักบัญชีหนี้สินระหว่างกัน ดังนั้น บริษัทจึงต้องบันทึกบัญชีรายได้จำนวนนี้เข้าไปกับบัญชีลูกหนี้ผู้ถือกริบหุ้น ซึ่งจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต ผู้ถือกริบหุ้น

XX

เครดิต ดอกเบี้ยรับ

XX

การชำระบัญชีระหว่างบริษัทและผู้ถือกริบหุ้น

หลังจากที่บริษัทริบหุ้นนำออกขายทอดตลาด และคิดค่าใช้จ่ายระหว่างกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว บริษัทจะต้องชำระบัญชีระหว่างบริษัทและผู้ถือกริบหุ้น การชำระบัญชีสามารถทำได้ 2 วิธีคือ

1. จำนวนหาจำนวนเงินสดคงเหลือจากการขายหุ้น และหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยการคำนวณตามวิธีที่ 1 คือ

เงินสดที่ได้จากการขายทอดตลาด	XX
หัก ค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด	(XX)
ดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระ	<u>(XX)</u>
∴ เงินสดคงเหลือ (ขาด) เกิน	<u> XX</u>

ผลการคำนวณถ้านเงินสดติดลบ (ขาด) แสดงว่า จะต้องเรียกให้ผู้ถือหุ้นนำเงินมาชำระส่วนที่ขาด แต่ถ้าเงินสดติดบวก (เกิน) แสดงว่า บริษัทจะต้องคืนเงินจำนวนนั้นให้ผู้ถือหุ้น

ตัวอย่าง การคำนวณเงินที่จะคืนหรือรับเงินส่วนขาดจากผู้ถือหุ้น

บริษัทนำหุ้นสามัญชนิดระบุชื่อผู้ถือ มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ออกจำหน่ายในราคาหุ้นละ 105 บาท และเรียกให้ชำระเป็นงวด งวดแรกเรียกชำระ 25% ปรากฏว่าได้รับชำระมาครบ งวดที่ 2 เรียกให้ชำระอีก 50% ปรากฏว่า นายทวีลาภ ซึ่งถือหุ้นอยู่ 10 หุ้น ขาดส่งค่าหุ้นในงวดนี้ภายในกำหนดเวลา (1 มิถุนายน 2529) บริษัทจึงได้ส่งหนังสือเตือนให้มาชำระหนี้ พร้อมทั้งดอกเบี้ยในอัตรา 15% นับตั้งแต่วันที่ขาดส่งเป็นต้นมา จนกว่าจะนำเงินมาชำระ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าถ้าไม่นำเงินมาชำระภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2529 บริษัทจะทำการริบหุ้นเมื่อพ้นกำหนดนายทวีลาภยังไม่มาชำระหนี้ค่าหุ้น บริษัทจึงทำการริบหุ้น 10 หุ้นเสียและนำออกขายทอดตลาดเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2529 ในราคาหุ้นละ 70 บาท เสียค่าธรรมเนียมการขายทอดตลาดไป 100 บาท

ให้คำนวณว่า บริษัทจะต้องคืนเงินให้นายทวีลาภหรือไม่ หรือจะต้องให้นายทวีลาภส่งเงินจำนวนที่ขาดมาให้เป็นจำนวนเท่าใด

การคำนวณวิธีที่ 1

เงินได้รับจากการขายทอดตลาด (10 @ 70)	=	700.00
หัก ค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด	=	<u>(100.00)</u>
∴ เงินได้รับสุทธิจากการขายทอดตลาด	=	600.00
หัก ค่าหุ้นค้างชำระ (10 @ 50)	=	(500.00)
ดอกเบี้ยค้างชำระ: $(500 \times \frac{15}{100} \times \frac{2}{12}$ (1 มิ.ย.-1 ส.ค.))	=	<u>(12.50)</u>
∴ เหลือเงินคืนให้นายทวีลาภ	=	<u> 87.50</u>

2. จำนวนโดยพิจารณาจากยอดคงเหลือในบัญชี “ผู้ถูกริบหุ้น” ถ้าบัญชีผู้ถูกริบหุ้นมียอดคงเหลือทางด้านเดบิต (Debit Balance) หมายความว่า ผู้ถูกริบหุ้นเป็นลูกหนี้บริษัท บริษัทจะรับเงินคืน แต่ถ้าบัญชีผู้ถูกริบหุ้นมียอดคงเหลือทางด้านเครดิต (Credit Balance) หมายความว่า ผู้ถูกริบหุ้นเป็นเจ้าหนี้บริษัท บริษัทจะต้องคืนเงินให้

การคำนวณวิธีที่ 2

เงินที่ผู้ถูกริบหุ้นเคยส่งมาแล้ว (10 @ 30)		=	300.00
บวก กำไร (ขาดทุน) จากการขายหุ้น			
ราคาขาย (10 @ 70)	700.00		
หัก คชจ.ขายทอดตลาด	<u>(100.00)</u>		
ค่าขายทอดตลาดสุทธิ	600.00		
หัก ต้นทุนของหุ้น (10 @ 80)	<u>(800.00)</u>	=	(200.00)
หัก ดอกเบี้ยค้างชำระ			<u>(12.50)</u>
∴ จำนวนที่บริษัทจะต้องคืนให้นายทวีลาภ			<u><u>87.50</u></u>

จากตัวอย่างข้างต้น ถ้าบริษัทขายทอดตลาดหุ้นสามัญได้ในราคาหุ้นละ 50 บาท การคำนวณเงินที่จะชำระบัญชีระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้นจะเป็นดังนี้

เงินที่ผู้รับหุ้นเคยส่งมาแล้ว (10 @ 30)		=	300.-
บวก กำไร (ขาดทุน) จากการขายหุ้น			
ราคาขาย (10 @ 50)	500.-		
หัก คชจ.ขายทอดตลาด	<u>(100.-)</u>		
ค่าขายทอดตลาดสุทธิ	400.-		
หัก ต้นทุนของหุ้น (10 @ 80)	<u>(800.-)</u>		(400.-)
หัก ดอกเบี้ยค้างชำระ			<u>(12.50)</u>
∴ จำนวนที่นายทวีลาภจะต้องคืนให้บริษัท			<u><u>(112.50)</u></u>

การคำนวณตามวิธีที่ 1 เป็นการพิจารณาจากจำนวนเงินสดที่ได้รับจากการขายทอดตลาดว่า จำนวนเงินที่ได้รับมานั้นจะต้องคืนให้แก่ผู้ถูกริบหุ้นเท่าไร ซึ่งดูคล้าย ๆ จะเข้าใจง่ายกว่าวิธีที่ 2 ซึ่งพิจารณาจากจำนวนพันธะผูกพันระหว่างบริษัทกับผู้ถูกริบหุ้น แต่วิธีที่ 1 นั้นเป็นการพิจารณาข้อมูลจากบัญชีเงินสดที่ได้รับและจ่ายออกไป เหลือเท่าไรจึงจะคืนให้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วนักบัญชีไม่สามารถใช้ประโยชน์จากบัญชีเงินสดได้ เนื่องจากเงินสดนั้นประกอบด้วยรายการรับจ่ายอื่น ๆ อีกมากมาย ส่วนวิธีที่ 2 นั้น เป็นการพิจารณาข้อมูลจากบัญชีหนี้สินระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้น ซึ่งในทางปฏิบัตินักบัญชีสามารถใช้ประโยชน์จากตัวเลขคงเหลือในบัญชีนี้นมาพิจารณาจำนวนเงินที่จะต้องคืน หรือเรียกเอาจากผู้ถูกริบหุ้นได้เลย

การคำนวณตามวิธีที่ 1 หรือวิธีที่ 2 จะได้ผลลัพธ์เท่ากัน อย่างไรก็ตามในฐานะนักบัญชี ผู้เขียนมีความเห็นว่า เราควรจะใช้ประโยชน์จากบัญชีแยกประเภทมากกว่าที่จะต้องจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ต่างหากอีกชุดหนึ่งเพื่อที่จะมาคำนวณหาผลลัพธ์ในภายหลัง

การบันทึกบัญชี เมื่อบริษัทได้รับเงินคืนจากผู้ถูกริบหุ้นจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	XX	
เครดิต ผู้ถูกริบหุ้น		XX
เมื่อบริษัทจ่ายเงินคืนให้ผู้ถูกริบหุ้นจะบันทึกบัญชีโดย		
เดบิต ผู้ถูกริบหุ้น	XX	
เครดิต เงินสด		XX

ภายหลังจากการบันทึกรายการชำระบัญชีเรียบร้อยแล้ว ยอดคงเหลือในบัญชีแยกประเภท “ผู้ถูกริบหุ้น” จะต้องมียอดคงเหลือเท่ากับศูนย์เสมอ

โจทย์ตัวอย่างพร้อมเฉลย

ตัวอย่างที่ 1 บริษัทจดทะเบียนบริษัทมหาชน เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 25.... มีทุนหุ้นสามัญประเภทระบุชื่อผู้ถือ 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท นำออกขายในราคาหุ้นละ 105 บาท บริษัทเปิดให้มีการจองซื้อหุ้นจนครบจำนวนโดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าจอง

ม.ย. 15 เรียกชำระค่าหุ้นงวดแรก 25% และให้ผู้จองซื้อหุ้นนำเงินมาชำระสิ้นเดือน ปรากฏว่าได้รับมาครบ

ส.ค. 20 เรียกชำระค่าหุ้นส่วนที่เหลือ และให้ผู้ถือหุ้นนำเงินมาชำระภายในวันที่ 30 กันยายน ปรากฏว่า เมื่อครบกำหนดชำระ นายปัญญา ซึ่งถือหุ้นอยู่ 100 หุ้น ขาดส่งบริษัทจึงส่งหนังสือเตือนไปให้มาชำระภายใน 15 ตุลาคม มิฉะนั้นจะริบหุ้น ปรากฏว่า นายปัญญาไม่นำเงินมาชำระ

ต.ค. 20 บริษัทริบหุ้นจาก นายปัญญา 100 หุ้น

ค.ค. 25 นำหุ้นที่ริบมาออกขายทอดตลาด ขายได้ในราคาหุ้นละ 90 บาท เสียค่าธรรมเนียมขายทอดตลาดไป 150 บาท ต้องการคิดดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระจากนายปัญญา อีก 100 บาท

ค.ค.30 บริษัทจัดการจ่ายเงินที่เหลือคืนให้นายปัญญา (ถ้ามี) หรือรับเงินส่วนที่ขาดจากนายปัญญา (แล้วแต่กรณี) เป็นที่เรียบร้อยในวันนี้

การบันทึกรายการข้างต้นในสมุดบัญชีของบริษัทจะเป็นดังนี้ คือ

สมุดรายวันทั่วไป

25.... ม.ย.15	ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระครั้งที่ 1 (1,000 @ 30)	30,000.-	
	ทุนหุ้นสามัญ (1,000 @ 25)		25,000.-
	ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (1,000 @ 5)		5,000.-
	เรียกชำระค่าหุ้นงวดที่ 1 25% ของมูลค่าบวกเงินสูงกว่ามูลค่าอีก @ 5		

สมุดรายวันทั่วไป

<p>มี.ย.16- 30</p>	<p>เงินสด ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระครั้งที่ 1 รับชำระค่าหุ้นงวดที่ 1 ครบจำนวน คือ 1,000 หุ้น @ 30 บาท</p>	<p>30,000.-</p>	<p>30,000.-</p>
<p>ส.ค. 20</p>	<p>ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระงวดสุดท้าย ทุนหุ้นสามัญ เรียกชำระค่าหุ้นงวดสุดท้ายที่เหลืออีก 75 % คือ 1,000 หุ้น @ 75 บาท</p>	<p>75,000.-</p>	<p>75,000.-</p>
<p>ส.ค.21- ก.ย.30</p>	<p>เงินสด ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระครั้งสุดท้าย รับชำระเงินค่าหุ้น 900 หุ้น @ 75 บาท</p>	<p>67,500.-</p>	<p>67,500.-</p>
<p>ค.ค. 20</p>	<p>ทุนหุ้นสามัญ (100 @ 100) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (100 @ 5) ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระครั้งสุดท้าย (100 @ 75) ผู้ถูกริบหุ้น-ปัญญา ริบหุ้น 100 หุ้น ซึ่งเรียกชำระแล้ว 100% มาจาก นายปัญญาซึ่งค้างชำระค่าหุ้นงวดที่ 2</p>	<p>10,000.- 500.-</p>	<p>7,500.- 3,000.-</p>

สมุดรายวันทั่วไป

25.... ต.ค. 25	<p>เงินสด (100 @ 90) ผู้ถูกริบหุ้น-ปัญญา ทุนหุ้นสามัญ (100 @ 100) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (100 @ 5) ขายทอดตลาดหุ้น 100 หุ้น ได้ในราคาหุ้นละ 90 บาท</p>	<p>9,000.- 1,500.- 10,000.- 500.-</p>
	<p>ผู้ถูกริบหุ้น-ปัญญา เงินสด จ่ายค่าธรรมเนียมในการขายทอดตลาดไปซึ่งบริษัทคิด ค่าธรรมเนียมนี้กับนายปัญญา 150 บาท</p>	<p>150.- 150.-</p>
	<p>ผู้ถูกริบหุ้น-ปัญญา ดอกเบียร์รับ คิดดอกเบียร์ค่าหุ้นค้างชำระจากนายปัญญาอีก 100 บาท</p>	<p>100.- 100.-</p>
ต.ค. 30	<p>ผู้ถูกริบหุ้น-ปัญญา เงินสด ชำระบัญชีระหว่างบริษัทและผู้ถูกริบหุ้นซึ่งคำนวณได้ดังนี้ ยอดที่บริษัทค้างชำระเมื่อ 20 ค.ค. 3,000.- หัก ขาดทุนจากการขายทอดตลาด 1,500.- ค่าธรรมเนียมขายทอดตลาด 150.- ดอกเบียร์รับ 100.- 1,750.- ∴ ยอดค้างชำระทั้งสิ้น <u>1,250.-</u> บริษัทจึงคืนเงินจำนวนนี้ให้ปัญญาไปในวันนี้</p>	<p>1,250.- 1,250.-</p>

เงินสด

25....			25....	
มิ.ย.16-30 ลูกหนี้ค่าหุ้น-I	30,000.-		ต.ค.25 ผู้ถูกริบหุ้น	150.-
ส.ค.21-ก.ย.30 ลูกหนี้			30 ผู้ถูกริบหุ้น	1,250.-
ค่าหุ้น-II	67,500.-			
ต.ค.20 ขายหุ้นที่ริบ	9,000.-			
	(105,100)			

ลูกหนี้ค่าหุ้น-เรียกชำระครั้งที่ 1

25....		25....	
มิ.ย.15 หุ้นสามัญ&ส่วนเกิน	<u>30,000.-</u>	มิ.ย.16-30 เงินสด	<u>30,000.-</u>

ลูกหนี้ค่าหุ้น-เรียกชำระงวดสุดท้าย

25....		25....	
ส.ค.20 ทุนหุ้นสามัญ	75,000.-	ส.ค.21-ก.ย.30 เงินสด	67,500.-
		ต.ค. 20 ริบหุ้น	<u>7,500.-</u>
	<u>75,000.-</u>		<u>75,000.-</u>

ทุนหุ้นสามัญ

25....		25....	
ต.ค.20 ริบหุ้น	10,000.-	มิ.ย.15 ลูกหนี้ค่าหุ้น-I	25,000.-
		ส.ค.20 ลูกหนี้ค่าหุ้น-งวด	
		สุดท้าย	75,000.-
		ต.ค.25 ขายทอดตลาดหุ้น	10,000.-
			(100,000)

ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ

25.... ต.ค.20 रिपหุ้น	500.-	25... มิ.ย.15 ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-1	30,000.-
		ต.ค.25 ขายทอดตลาดหุ้น	500.-
			(30,000)

ผู้ถือหุ้น-ปัญญา

25... ต.ค.25 ขายทอดตลาดหุ้น	1,500.-	25... ต.ค.20 रिपหุ้น	3,000.-
เงินสด	150.-		
ดอกเบี้ยรับ	100.-		
30 เงินสด	1,250.-		
	<u>3,000.-</u>		<u>3,000.-</u>

ดอกเบี้ยรับ

		25.... ต.ค.25 ผู้ถือหุ้น-ปัญญา	100.-
--	--	-----------------------------------	-------

ตัวอย่างที่ 2 บริษัทจดทะเบียนทุนหุ้นสามัญชนิดไม่ระบุชื่อผู้ถือ 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 200 บาท นำออกจำหน่ายในราคาหุ้นละ 190 บาท บริษัทเปิดให้มีการจองซื้อหุ้น โดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าจอง ปรากฏว่ามีผู้จองครบจำนวน บริษัทเรียกชำระค่าหุ้นเป็นงวดดังนี้

- 1 มกราคม 25... เรียกให้ชำระงวดแรก 35% และให้มาชำระภายในสิ้นเดือน
- 1 เมษายน 25... เรียกให้ชำระงวดที่สอง 50% และให้มาชำระภายในสิ้นเดือน

ผู้ถือหุ้นส่งเงินค่าหุ้นครบทุกครั้งนอกจากนายขาวซึ่งจองซื้อหุ้น 100 หุ้น ขาดส่งเงินงวดที่ 2 กรรมการจึงส่งหนังสือเตือนให้มาชำระและบอกว่าจะริบหุ้น ปรากฏว่าหลังวันครบกำหนด นายขาวยังไม่นำเงินมาชำระกรรมการจึงมีมติริบหุ้น เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม และนำไปขายทอดตลาดเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ปรากฏว่า นายดำซื้อไปในราคาหุ้นละ 163 บาท

บริษัทเสียค่าธรรมเนียมในการขายทอดตลาดไปหุ้นละ 2 บาท นอกจากนั้นบริษัทต้องการคิดดอกเบี้ยค่าหุ้นค้างชำระอีกร้อยละ 15 นับตั้งแต่วันที่ผิคนัดชำระเงินจนถึงวันขายทอดตลาด (30 เมษายน ถึง 1 มิถุนายน)

10 มิถุนายน 25.... บริษัทจัดการชำระบัญชีระหว่างบริษัทกับนายขาวได้เป็นที่เรียบร้อย

15 มิถุนายน 25.... เรียกชำระค่าหุ้นงวดที่สุดท้าย สำหรับส่วนที่เหลือโดยได้มาชำระภายในวันสิ้นเดือน ปรากฏว่าได้รับมาเพียง 800 หุ้น นายถือชัยซึ่งถือหุ้นอยู่ 200 หุ้น ขาดส่งค่าหุ้นในงวดนี้

10 กรกฎาคม 25... บริษัทออกใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นที่ชำระเงินครบแล้ว

การบันทึกรายการข้างต้นในสมุดบัญชีของบริษัท และการเก็บยอดคงเหลือทางบทดลอง ณ วันที่ 10 ก.ค.25 จะเป็นดังนี้

สมุดรายวันทั่วไป

25.... ม.ค. 1	ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระครั้งที่ 1 (1,000@60) ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ (1,000 @ 10) ทุนหุ้นสามัญให้จอง (1,000 @ 70) เรียกชำระค่าหุ้นงวดที่ 1 35% ของมูลค่าหุ้น = @ 70 บาท หัก ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ @ 10 บาท ∴ เรียกชำระค่าหุ้น @ 60 บาท	60,000 10,000	70,000
1-30	เงินสด ลูกหนี้ค่าหุ้นสามัญ-เรียกชำระครั้งที่ 1 รับชำระค่าหุ้น 1,000 หุ้น @ 60 บาท	60,000	60,000